

УДК 008:793.38

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/40-2-2>

Оксана ЗАХАРОВА,
orcid.org/0000-0002-2143-7020
доктор історичних наук, професор,
Національна академія керівних кадрів культури та мистецтв
(Київ, Україна) irinamak67@ukr.net

БАЛЬНИЙ ЦЕРЕМОНІАЛ (МУЗИКА, ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО) ЯК ФАКТОР ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Імідж представників державної еліти – складова частина державного іміджу, інструментом побудови якого є в тому числі публічна дипломатія.

У роботі автор продовжує дослідження бального церемоніалу як найважливішого комунікативного складника політичної культури суспільства.

Мета дослідження – довести, що відродження соціокультурного середовища палацово-паркових ансамблів України можливе в тому числі завдяки організації на їх території історичних світських церемоніалів, до яких відносяться бали.

Як приклад подібного роду діяльності представлений проект – дитячий бал «В гостях у Тарновських», який відбувся за підтримки фонду «Відродження Качанівки» 25 травня 2019 року в палаці садиби.

Протягом декількох місяців діти з м. Ічня та прилеглих сіл (Качанівка знаходиться на території Ічнянського району Чернігівської області) осягали на заняттях з хореографії основи європейського етикету, історію бальної культури. На балу в Качанівці були виконані полонез, па де грас, полька-трійка, іспанський вальс. Для солістів був поставлений вальс А. Хачатуряна до драми М. Лермонтова «Маскарад». Усі танці були присвячені конкретним історичним особистостям, які відвідали в різний час Качанівку та які становлять славу європейської культури.

Автор як сценарист, постановник і репетитор церемоніальних бальних танців на власному досвіді зміг переконатися не тільки в тому, наскільки багата Українська земля талантами – ця істина всім відома, а й у тому, що в Україні є всі можливості для реалізації історичних проектів, які самі по собі є механізмами публічної дипломатії. І тут необхідна єдина державна програма щодо роботи з установами культури, кожна з яких може представити свій проект, що враховує історичні й культурні особливості розвитку регіону.

Але державні програми не створюються відразу, на це може піти досить багато часу. Подібні проекти, і це показав досвід проведення дитячого балу в Качанівці, можна здійснити за сприяння місцевих бізнесменів, підприємців, отримавши підтримку органів влади.

Потрібно подолати інертність, потрібно діяти. Публічна дипломатія має на увазі дії, спрямовані на створення позитивного іміджу держави в очах світової спільноти.

Як відомо, привабливість держави визначається трьома головними критеріями: цінності, відкритість, рівень життя.

Сьогодні «м'яка сила» України полягає в її духовних і моральних цінностях, які, у свою чергу, потрібно транслювати світові, використовуючи механізми міжкультурної комунікації, до яких належить церемоніальна культура.

Ключові слова: імідж держави, культура, політика, публічна дипломатія, бальний церемоніал, історичний музей.

Oksana ZAKHAROVA,
orcid.org/0000-0002-2143-7020
Doctor of Historical Sciences, Professor,
National Academy of Culture and Arts Management
(Kyiv, Ukraine) irinamak67@ukr.net

BALL CEREMONIAL (MUSIC, CHOREOGRAPHIC ART) AS A FACTOR OF PUBLIC DIPLOMACY

Image of representatives of the state elite is a component of the state image, the main instrument of its formation is a public diplomacy.

In this work the author continues to study Ballroom ceremonial as the most important communicative component of political culture of society.

The purpose of this study is to prove that the revival of the socio-cultural environment of palace and park ensembles of Ukraine is possible and one way is to organize historical secular ceremonies including balls on the territory of Ukrainian palaces and parks.

As the example we introduce the project-children's ball "Visiting the Tarnowskys" which took place on May, 2019 in the manor palace with the support of fund "Revival of Kachanovka". For several months children from Ichnya city and nearby villages on choreography classes were taught European etiquette, ballroom culture history. Kachanovka is situated on the territory of Ichnya district in Chernihiv region. Polonaise, pas de grassee, polka troika, Spanish waltz were represented on the ball in Kachanovka. A. Khachaturyan's waltz to the drama of M. Lermontov was staged for soloists. All dances were dedicated to specific historical figures who have visited Kachanovka indifferent time and constitute the glory of European culture.

Being a screenwriter, stage director and a tutor for ceremonial ballroom dancing the author from her own experience was able to make sure that Ukrainian land is rich in talents and this truth is known to everyone. Ukraine has all opportunities for implementation projects of applied history which in themselves are the mechanisms of public diplomacy. And here we need a unified state program for working with cultural institutions and each of them can represent own project taking into account the historical and cultural features of regional development.

But it is impossible to create state programs immediately, it takes a lot of time. It is possible to carry out such projects (as it was in Kachanovka) with the assistance of local businessmen, entrepreneurs with the support of local authorities. We need to overcome inertia and to be active. Public diplomacy implies actions for creating positive state image in the eyes of the world community.

We know that the state attractiveness is determined by three main criteria: values, openness, living standard. Currently the "soft power" of Ukraine consists of its spiritual and moral values which need to be transmitted to the world using mechanisms of intercultural communication and one of these mechanisms is the ceremonial culture.

Key words: state image, culture, ballroom ceremonial, historical museum.

Постановка проблеми. Предмет дослідження – роль і місце бального церемоніалу в сучасній публічній дипломатії.

Аналіз досліджень. Історія розвитку європейських балів, церемоніального танцю та костюму, традиції оформлення бальних залів викладені в монографіях О. Ю. Захарової (Захарова, 2011: 448; Захарова, 2012: 176; Захарова, 2012: 271) і в низці публікацій (Захарова, 2019: 48–58; Захарова, 2020: 95–101; Захарова, 2020: 96–101).

Мета статті. Робота, що пропонується, продовжує вивчення бального церемоніалу як найважливішої комунікативної культури суспільства. Її мета – довести, що відродження соціокультурного середовища палацово-паркових ансамблів України можливо в тому числі організацією на їх території історичних світських церемоніалів, до яких відносяться бали.

Виклад основного матеріалу. Щоб освоїти і зрозуміти духовну спадщину минулого, необхідно добре знати різні грані життя тих, хто створив цю спадщину. Події відбуваються завдяки людям, а люди діють за мотивами, спонуканням своєї епохи, керуючись певними моральними правилами.

В імперських державах не було парламентської чи іншого виду полеміки, у якій висловлювали свої погляди представники різних громадських груп. Дізнатися про те, що відбувалося в країні, про настрої в суспільстві й при дворі можна було тільки в столичних салонах і вітальнях, на прийомах, танцювальних вечорах і балах, де збирався вищий світ Петербурга та Москви.

Видатний військовий діяч Росії Н. А. Спанчин уважав, що життя в радянському суспільстві – це «життєва школа, яку варто так само пройти, як і школу сім'ї та навчальну школу» (Захарова, 2011: 12–13).

Як згадував князь С. Є. Трубецької, для його батька, філософа, князя Є. М. Трубецького світське проведення часу було справжнім стражданням. Євген Миколайович любив займатися наукою у своєму кабінеті, слухати музику і проводити час у тісному сімейному колі. «Однак гарячий патріотизм і високе почуття відповідальності постійно штовхали його на шлях суспільного служіння, до якого, по суті, у папа було мало смаку, але тут він не щадив ні сил, ні часу» (Захарова, 2011: 13).

Світські ритуали, до яких відносяться й бали, і танцювальні вечори, були своєрідним актом громадського представництва дворянина. До того ж для молодого покоління бал – це місце, де, за словами П. А. В'яземського, «ми вчилися ... заохуватися, користуватися правами й разом із тим коритися обов'язкам гуртожитку. Тут училися ми й чиношануванню, і шануванню старості» (Захарова, 2011: 13).

Ритуальна поведінка, на відміну від побутової, вимагає використання спеціальних прийомів для підтримки статусу партнерів по спілкуванню. У ритуалі існує чільна система принципів. Це явище в житті суспільства, що ставить переважно символічні цілі. Ритуал підкреслював силу й велич династії, вікові підвалини правлячого дому, кожен член якого мав би пам'ятати, що «люди з владою і з багатством повинні так жити, щоб інші вибачали їм цю владу і багатство».

Імідж представників еліти – складова частина державного іміджу, інструментом побудови якого в тому числі є публічна дипломатія.

Один із головних механізмів публічної дипломатії України – туризм. Кожен регіон може запропонувати унікальні туристичні програми, які вимагають не тільки розвиненої інфраструктури, а й оригінального наповнення.

Під «наповненням» у цьому випадку ми розуміємо реконструкцію (передусім це відноситься до архітектурно-парковим заповідникам) окремих історичних подій, пов'язаних з історією ансамблю, картин церемоніального й побутового життя.

Як приклад подібного роду діяльності може бути представлений проект – дитячий благодійний бал «В гостях у Тарновських», у якому автор брав участь як сценарист, постановник і репетитор історичних бальних танців (див. додаток).

Бал відбувся за підтримки фонду «Відродження Качанівки», на одному із засідань якого було запропоновано членом фонду займатися відновленням не тільки палацово-паркового ансамблю, історія якого пов'язана з видатними іменами європейської культури, а й соціокультурного середовища садиби. У цьому випадку мається на увазі не театралізовані вистави із запрошеними професійними виконавцями, а бальний церемоніал за участю місцевого населення, передусім дітей.

Ніякого відбору дітей з м. Ічня й найближчих сіл (Качанівка знаходиться на території Ічнянського району) при підготовці балу в Качанівці не відбувалося, приймалися всі бажаючі, вікових обмежень, а також вимог спеціальної хореографічної підготовки також не було.

Протягом трьох місяців тривали заняття, на яких діти знайомилися не тільки з основами хореографії, а й основами європейського етикету, історією бальної культури.

Генеральна репетиція балу відбулася в присутності батьків у Будинку культури м. Ічні в День Матері на початку травня, а сам бал відбувся 25 травня 2019 року в палаці садиби Качанівка. 39 пар виконали полонез, па де грас, польку-трійку, іспанський вальс, солісти – вальс А. Хачатуряна до драми М. Лермонтова «Маскарад». Кожна композиція була присвячена конкретним історичним особистостям, які відвідали в різний час Качанівку і склали славу європейської культури.

Найскладнішим для виконання став полонез, танець, наповнений глибоким моральним змістом. Навчання полонезу бажано супроводжувати розповідями педагога про часи лицарства, про польські традиції виконання цього танцю, про його місце й роль на європейських балах XVIII–XIX століть.

За традицією проведення церемоніальних балів полонез був головним танцем. Відкривав і завершував церемоніал полонез. На цьому балу

був представлений полонез П. І. Чайковського з опери «Євгеній Онегін».

Видатна музика П. І. Чайковського прозвучала через кілька місяців, у серпні того ж року, у садибі Галаганів «Сокиринці», де діти танцювали на балу в присутності представників дипкорпусу, які представляли 13 держав – Сполучені Штати Америки, Великобританію, Канаду, Афганістан, Бельгію, В'єтнам, Казахстан, Ірак, Молдову, Палестину, Словенію, Таджикистан, Узбекистан, а також Продовольчу й сільськогосподарську організацію ООН на чолі з Надзвичайним і Повноважним Послом Ісламської Республіки Афганістан – дуаен дипломатичного корпусу в цій поїздки. Дипломати прибули в Сокиринці на святкування 200-річчя від дня народження відомого мецената і громадського діяча Григорія Галагана. Юні виконавці та керівник колективу історичного танцю О. Ю. Захарова удостоїлися подяки Генеральної дирекції з обслуговування іноземних представництв Державного управління справами Президента України за «неповторність, аристократичність атмосфери балу XIX століття».

Висновки. Таким чином, автор на власному досвіді зміг переконатися не тільки в тому, наскільки багата Українська земля талантами – ця істина всім відома, а й у тому, що в Україні є всі можливості для реалізації історичних проектів, які самі по собі є механізмами публічної дипломатії.

І тут необхідна єдина державна програма щодо роботи з установами культури, кожна з яких може представити свій проект, що враховує історичні й культурні особливості розвитку регіону.

Але державні програми не створюються відразу, на це може піти досить багато часу. Подібні проекти, і це показав досвід проведення дитячого балу в Качанівці, можна здійснити за сприяння місцевих бізнесменів, підприємців, за підтримки органів влади. Потрібно подолати інертність, потрібно діяти. Публічна дипломатія має на увазі дії, спрямовані на створення позитивного іміджу держави в очах світової спільноти.

Як відомо, привабливість держави визначається трьома головними критеріями: цінності, відкритість, рівень життя.

Сьогодні «м'яка сила» України полягає в її духовних і моральних цінностях, які, у свою чергу, потрібно транслювати світові, використовуючи механізми міжкультурної комунікації, до яких належить церемоніальна культура.

ДОДАТОК

Дитячий благодійний бал у Качанівці «В гостях у Тарновських»

Час: 25 травня 2019 року.

Місце: палац у Качанівці.

Учасники: учні Ічнянського р-ну, представники органів влади, творча інтелігенція, бізнесмени, політики.

Мета: популяризація культурного населення Качанівки, привернення уваги громадськості до проблем садиби.

Організатор: фонд «Відродження Качанівки», музей-садиба Качанівки.

Короткий сценарний план:

- з'їзд гостей;
- фанфари;
- відкриття балу. Представник фонду Відродження Качанівки В. П. Кияновський представляє почесних гостей і передає слово ведучим балу (учням м. Ічня);

- ведучі розповідають про значення Качанівки у світовій культурі;

- полонез;

- іспанська вальс;

- повторення іспанського вальсу з гостями;

- ведучі розповідають про життя в Качанівці М. І. Глінки;

- вокальний номер (романс М. І. Глінки);

- па де грас;

- полька-трійка;

- повторення польки-трійки з гостями;

- ведучі розповідають про Т. Г. Шевченка;

- вокальний номер (українська народна пісня);

- ведучі розповідають про візит Л. Жемчужникова;

- котильйон (струмочок, гірлянда, галоп);

- ведучі запрошують усіх присутніх узяти участь у полонезі;

- полонез;

- В. П. Кияновський дякує дітям і всім присутнім за участь у балі. На пам'ять про бал дітям дарує книгу про Качанівку О. Ю. Захарової.

Форма одягу:

пані та панянки – бальна сукня, вечірня сукня.

кавалери – темний костюм, смокінг, парадна військова форма з орденськими колодками.

Організатори балу просять дам утриматися від суконь яскравих тонів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильева-Рождественская М. В. Историко-бытовой танец. Москва, 1963.
2. Захарова О. Ю. Бальная эпоха первой половины XIX века. Москва : ЗАО «Издательство «Центрполиграф», 2012. 271 с.
3. Захарова О. Ю. Балы России второй половины XIX – начала XX века. Санкт-Петербург : Лань ; Планета Музыки, 2012. 176 с.
4. Захарова О. Ю. Русский бал XVIII – начала XX века. Танцы, костюмы, символика. Москва : ЗАО «Издательство «Центрполиграф», 2011. 448 с.
5. Захарова О. Ю. Социально-художественная функция бального костюма. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2020. Випуск 29. Т. 5. С. 96–101.
6. Захарова О. Ю. Танец – зеркало времени. Социология бального танца. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2020. Випуск 28. Т. 5. С. 95–101.
7. Захарова О. Ю. Язык церемониального жеста и костюма. *Література та культура. Полісся*. Ніжин, 2019. Випуск 97. № 12. С. 48–58.

REFERENCES

1. Vasilyeva-Rozhdestvenskaya M.V. Istoriko-bytovojtanets. [Historical and everyday dance]. Moscow, 1963 [in Russian].
2. Zakharova O.Y. Balnayaepokhapervojpolovini XIX veka. [Ballroom era of the first half of the 19-th century]. Moscow, ZAO Centerpoligraph Publishing House, 2012, 271 pages [in Russian].
3. Zakharova O.Y. BalyRossiivtorojpolovini XIX-nachala XX veka. [Russia's balls of the second half of XIX – early XX centuries]. Sankt Peterburg. Publishing House «Lan», Publishing House «The Planet of Music», 2012, 176 pages [in Russian].
4. Zakharova O.Y. Russkijbal XVIII – nachala XX veka. Tantsi, kostyumu, simbolika. [Russian ball of the XVIII – early XX centuries. Dances, costumes, symbolism]. Moscow, ZAO Centerpoligraph Publishing House, 2011, 448 pages [in Russian].
5. Zakharova O.Y. Sotsialno-khudozhestvennaya funktsiya balnogo kostyuma. Aktualni pitannya gumanitarnikh nauk. [Social-artistic function of the ballroom costume]. Current questions of humanitarian sciences. Drogobich. Issue 29, V. 5. 2020. Pages 96–101 [in Russian].
6. Zakharova O.Y. Tanets-zerkalovremeni. Sotsiologiyabalnogotantsa. [Dance is the mirror of time. Sociology of ball-room dance]. Current questions of humanitarian sciences. Drogobich. Issue 28, V.5. 2020. Pages 96–101 [in Russian].
7. Zakharova O.Y. Yaziktseremonialnogozhestaikostyuma [Language of ceremonial gesture and costume]. Literature and culture. Polissya. Issue 97, № 12. Nizhin. 2019. Pages 48–58 [in Russian].